

მოსამართლეთა დამოუკიდებლობისა და მათი მხოლოდ ხანონისადმი დამორჩილების პრინციპი სამოქალაქო საპროცესო სამართალში

ირმა მერებაშვილი

სამართალმცოდნეობის დოქტორი, სამართლის მეცნიერთა კავშირის წევრი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტ „გორგასალი“-ს პროფესორი

საკვანძო სიტყვები:

მართლმსაჯულება, სასამართლო, რეფორმა

სასამართლო, როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების ინსტიტუტი, თავისი საქმიანობით უნდა იყოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო ინსტიტუტი. იგი უნდა უზრუნველყოფდეს დარღვეული ან სადაოდ გამხდარი უფლების დასაცავად სასამართლოში მისულ პირთა საჯარო-სამართლებრივ მომსახურებას, რაც გამოხატული იქნება საქმეთა სამართლიან განხილვასა და სრულფასოვანი, დასაბუთებული განწყვეტილებების გამოტანაში. სასამართლომ უნდა შეძლოს, მუდმივად დარჩეს კონკურენტუნარიანი მაშინ, როდესაც არსებობს პრობლემის მოგვარების ალტერნატიული საშუალება - სამედიატორო სასამართლო, კერძო არბიტრაჟი და სხვა. ეს კი შესაძლებელია მხოლოდ იმ ფონზე, თუ მოსამართლეები იქნებიან დამოუკიდებელნი, მიუკერძოებელნი და დაემორჩილებიან მხოლოდ კანონს. სასამართლომ არ უნდა დაკარგოს დარღვეული ან სადაოდ გამხდარი უფლების დაცვის სანდო გარანტიის ავტორიტეტი, რაც ხელს შეუწყობს საზოგადოებაში სამართლიანობის დამკვიდრებას.

მოსამართლის დამოუკიდებლობა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ერთ-ერთ ფუნდამენტურ პრინციპს წარმოადგენს. თუმცა ეს პრინციპი არ შეიძლება მხოლოდ დეკლარაციულ განაცხადად მივიჩნიოთ; მას ყოველდღიური, რეალური გამოყენება

უნდა ჰქონდეს საქმეთა განხილვისას და ამ პრინციპს ამოფარების ფონზე არ უნდა მიიღებოდეს დაუსაბუთებელი თუ არაკანონიერი გადაწყვეტილებები.

სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობა თანდაყოლილი მახასიათებელია ყველა იმ სახელმწიფოსათვის, რომელიც ემორჩილება კანონის უზენაესობის პრინციპს. იგი უზრუნველყოფს მოქალაქეებს საქმის სამართლიანი განხილვის უფლებით. აქედან გამომდინარე, ეს არის არა მოსამართლეთა პრივილეგია, არამედ ადამიანის უფლებათა და სამოქალაქო თავისუფლებათა პატივისცემის გარანტია.¹

სასამართლოში მოსამართლეს ადევს სრული დამოუკიდებლობის ტვირთი და ვალდებულება, ზუსტად შეასრულოს სამართლიანი კანონის ნორმები. მოსამართლის რთული უფლებამოსილებები მართლმსაჯულების განხორციელებისას მოითხოვს მისგან დამოუკიდებლობას, რომელიც მას მინიჭებული აქვს არა მისი ინტერესებიდან გამომდინარე, არამედ იმ მიზნით, რომ ადამიანის უფლებათა დაცვისას არ მოხდეს მისთვის ხელის შეშლა. დამოუკიდებლობა მოსამართლეს აძლევს საშუალებას, და-

1 სამართლიანი სასამართლოს უფლება. ევროპის საბჭოს დასკვნები – სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის გარანტიები. ვარშავა და სლოკი, 1997. ადამიანის უფლებათა დოკუმენტები. თბილისი, 2001, გვ. 201-202.

იცვას საზოგადოების ინტერესები, გააჩინოს საზოგადოებაში წესიერებისა და სამართლიანობის განცდა. მოსამართლე თავისი საქმიანობის განხორციელებისას ვალდებულია, პატივი სცეს პროცესში მონაწილე ყველა პირის ღირსებას.

მოსამართლის დამოუკიდებლობის პრობლემა ყოველთვის არსებობდა და ამასთან, ყველა ქვეყანაში. ეს პრობლემა ბევრ ცივილიზებულ სახელმწიფოში რჩება დღესაც. თუმცა მიუხედავად იმისა, რომ თითქმის ყველგან ზედმინვენით კარგად ერკვევიან მოსამართლის დამოუკიდებლობის საფუძვლებში, ხშირად მოსამართლეთა კორუფსიში მაინც ხვდებიან ადამიანები, რომლებიც სინდისისა და ჯანსაღი აზროვნების დეფიციტს განიცდიან.

მოსამართლის პიროვნება მართლმსაჯულების განხორციელების თითქმის ყველაზე მთავარ საფუძველს წარმოადგენს, რომელსაც ემატება ასევე კანონები, საქმის განხილვა, ანალიზი.

რუსი მეცნიერის, ფსიქოლოგისა და იურისტის ვ. ვ. რომანოვის მოსაზრებები უდაოდ საინტერესო და გასათვალისწინებელია მოსამართლის ფსიქოლოგიური პორტრეტისათვის. მეცნიერის აზრით, იურისტების აღზრდა კანონისადმი დამორჩილების სულისკვეთებით აყალიბებს მათ მართლშეგნებას, უნარს, დამოუკიდებლად მიიღონ გადაწყვეტილება. აგრეთვე – საკუთარ გადაწყვეტილებებსა და ქცევებზე პერსონალური პასუხისმგებლობის გრძნობას. მოსამართლის პროცესუალური დამოუკიდებლობა კანონით განსაზღვრულ ფარგლებში, განაპირობებს პასუხისმგებლობის მაღალ დონეს. მათი პროფესიული საქმიანობის ბალანსირებულობა მათგან მოითხოვს პროფესიული ადაპტაციის, პიროვნული ინტეგრაციის, სოციალური მონიჭულობის მაღალ დონეს, ნერვულ-ფსიქიურ და ემოციურ-ნებელობით მდგრადობას, ინტელექტს, ფაქიზ შემოქმედებით აზროვნებას, გამბედაობას, გამამწყვეტობას, საკუთარ თავში დარწმუნებულობას, მიღებულ გადაწყვეტილებებზე პასუხისმგებლობის აღების უნარს, თვითკრიტიკულობის მაღალი დონის ფონზე საკუთარი შეხედულებების დაცვას. მეცნიერის მოსაზრებით, სწორედ ამ თვისებების მიხედვით უნდა მოხდეს იურისტისათვის პროფესიულად მნიშვნელოვანი მახასიათებლების განსაზღვრა და საბოლოო ჯამში, ამ საფუძვლებით უნდა

შეირჩეს მოსამართლეობის კანდიდატებიც.²

რუსი მეცნიერის ე. მ. მურადიანის აზრით, სასამართლო პროცესი, როგორც წესი, არის ადამიანის დაცვის პროცესი, რომელიც ასე თუ ისე, აისახება სხვა ადამიანების ცხოვრებაზეც, მათ მიერ დაცულობის აღქმაზე, მათ ურთიერთდამოკიდებულებაზე კანონისადმი, სასამართლოსადმი, მოსამართლისადმი, ხელისუფლების ინსტიტუტებისა და სამართალდაცვისადმი ნდობის ხარისხზე.³

რა თქმა უნდა, ძნელია, განვაცხადოთ, რომ საზოგადოებაში კანონიერების დაცვის განცდა მხოლოდ სასამართლოს სახეზეა დამოკიდებული. თუმცა, ზოგადად, სასამართლო და კონკრეტულად, მოსამართლის პიროვნება, მის მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილების კანონიერება გავლენას რომ ახდენს საზოგადოების განწყობებზე, ეს ყოველთვის ნათელია. სასამართლოს არ აქვს და არც უნდა ჰქონდეს სხვა ორიენტირი, გარდა კანონისა, რომელიც წარმოადგენს მის მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილების სამართლიანობის ერთადერთ საფუძველს.

ქართველი მეცნიერი ბ.ზოიძე აყალიბებს თავის შეხედულებებს და მიუთითებს, რომ ადამიანები მოსამართლეებად არ იბადებიან. მათ მოსამართლედ ან ირჩევენ, ან ნიშნავენ. თუმცა უნდა გააცნობიერონ თავიანთი მდგომარეობა და შეძლონ, შეინარჩუნონ დამოუკიდებლობა მოსამართლედ გამამწყვეტელი ორგანოების გავლენისაგან. მოსამართლეს არავინ უკრძალავს, ჰქონდეს თავისი პოლიტიკური შეხედულებები. თუმცა იგი არ შეიძლება იყოს პოლიტიკური პარტიის წევრი და უნდა იყოს დამოუკიდებელი პოლიტიკური პარტიების გავლენისაგან. მეცნიერის აზრით, მოსამართლემ უნდა შეძლოს, არ გახდეს არც საზოგადოებრივი აზრის მსხვერპლი, რამდენადაც მისთვის სახელმძღვანელო მხოლოდ კანონია და უნდა შეინარჩუნოს დამოუკიდებლობა საზოგადოებრივი აზრის გავლენისაგან.

მოსამართლე დამოუკიდებელი უნდა იყოს მხარეთა გავლენისგანაც, მოსარჩელის ან მოპასუხისადმი სიმპათია-ანტიპათია მოსამართლის შინაგან რწმენაზე გავლენას არ უნდა ახდენდეს. სასამართლო პროცესზე უნდა ჩანდეს, რომ არ არ-

2 Романов В., 1998. Юридическая психология. Москва, стр. 310-311

3 Мурадян М., 2007. Судебное право. Санкт-Петербург, стр. 31

სებობს პრივილეგირებული მხარე. მეცნიერი ხაზს უსვამს ასევე დამოუკიდებლობის აუცილებლობას მეორე მოსამართლის გავლენისაგან. რამდენადაც ერთ მოსამართლეზე რაიმე ზენოლის განხორციელება არ უნდა იწვევდეს თვით მოსამართლეთა შორის ურთიერთგავლენებს. მოსამართლე უნდა იყოს თავისი ბუნებით დამოუკიდებელი და ერთგულბედეს იმ ფიცს, რომელსაც ის დებს მოსამართლის თანამდებობაზე განწესებისას. აქვე, მეცნიერი ყურადღებას ამახვილებს მოსამართლის კანონით განსაზღვრულ დაცვის გარანტიებზე, რომლებიც მისთვის სახელმწიფოს მხრიდან არამხოლოდ პასუხისმგებლობის დაკისრების, არამედ ჯეროვანი დაცვის ფორმასაც წარმოადგენს. რაც, რა თქმა უნდა, მისი დამოუკიდებლობის ხარისხის განმაპირობებელ საფუძვლად მოიაზრება.⁴ საყურადღებოა მეცნიერის მოსაზრებები, მითუმეტეს იმის გათვალისწინებით, რომ მას თავად უწევდა მოსამართლის საპასუხისმგებლო ტვირთის ტარება.

საქართველოს კონსტიტუციის 84-ე მუხლის შესაბამისად, მოსამართლე თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და ემორჩილება მხოლოდ კონსტიტუციასა და კანონს. მოსამართლეზე რაიმე ზემოქმედება ან მის საქმიანობაში ჩარევა, გადანყვეტილების მიღებაზე ზეგავლენის მიზნით, აკრძალულია და კანონით ისჯება. მოსამართლის დამოუკიდებლობას კონსტიტუცია განამტკიცებს იმითაც, რომ მოსამართლის ჩამოცილება საქმის განხილვისგან, თანამდებობიდან მისი ვადამდე გათავისუფლება, ანდა სხვა თანამდებობაზე გადაყვანა მხოლოდ კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებშია შესაძლებელი. საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ არავის აქვს უფლება, ანგარიში მოსთხოვოს მოსამართლეს კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით. ამასთან, ნებისმიერი აქტი, რომელიც შეზღუდავს მოსამართლის დამოუკიდებლობას, კონსტიტუციის საფუძველზე ბათილად გამოცხადებული.⁵

არ შეიძლება, მოსამართლე სასამართლოს სხდომაზე ნოტაციებს კითხულობდეს, რეპლიკებს ესროდეს მხარეებს. უბრალოდ, ნრვებს უშლიდეს პროცესის დანარჩენ სუბიექტებს,

ანდა გამოხატავდეს აშკარა სიმპატიებს რომელიმე მხარისადმი. ამასთან, არ შეიძლება, სასამართლო პროცესზე მოსამართლე ახდენდეს თავისი ხელისუფლების დემონსტრირებას და რასაკვირველია, რაც უფრო უკეთესად შეძლებს, ფლობდეს სასამართლო პროცესის მართვის ხელოვნებას, მით უფრო განონასწორებული და მშვიდი იქნება მის მიერ ჩატარებული სასამართლო სხდომა. ამ ფონზე, უფრო მეტად უნდა ვივარაუდოთ, რომ მხარეებიც, შესაბამისად, ადეკვატურობით უპასუხებენ მოსამართლის ამგვარ დამოკიდებულებას, რაც ხელს შეუწყობს, თუნდაც ყველაზე უფრო რთული საქმის მშვიდობიანად და გონივრულად გადანყვეტას. შორს ვარ იმ აზრისაგან, რომ ასეთ გარემოში ჩატარებულ პროცესზე სასამართლოს დასჭირდეს იმ სადამსჯელო ღონისძიებების გამოყენება, რომლებითაც ამ ბოლო დროს, სულ უფრო გაჯერდა მოქმედი ქართული სამოქალაქო საპროცესო სამართალი. აუცილებელია იმის გათვალისწინება, რომ სასამართლოში მისული ნებისმიერი პირისათვის მოსამართლე არის პიროვნება, რომლისგანაც ყველაზე მეტად ელის კეთილგანწყობილ დამოკიდებულებას, სამართლიან მოპყრობას, უფლებათა დაცვას და რაც მთავარია, კანონიერი გადანყვეტილების გამოტანას.

სასამართლომ უნდა გამოიჩინოს ცივილიზებული მიდგომა პროცესის მონაწილეებისადმი. ამასთან, აღკვეთოს ნებისმიერი დესტრუქცია და კონფლიქტი სასამართლოს ხდომისას. თუმცა არ შეიძლება, სასამართლომ ბოროტად ისარგებლოს მინიჭებული უფლებებით და ყველა სიტუაციაში გამოიყენოს პროცესის მონაწილეთა დასჯის პრეროგატივა.⁶

სასამართლოს მიერ მართლმსაჯულების

4 ზოიძე ბ., 2005, სტატია – რამდენიმე შტრიხი დამოუკიდებელი მოსამართლისა. საიუბილეო კრებული, ლილუაშვილი თ. 75. თბილისი, გვ. 135-140

5 საქართველოს კონსტიტუცია, თბ, 1995, მუხლი 84.

6 *შენიშვნა:* საქართველოს საპროცესო კოდექსის 212-ე მუხლი ითვალისწინებს სასამართლოში წესრიგის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობას. გარდა იმისა, რომ ამ მოცულობის სხვა მუხლი კოდექსში არ არის, ის ზუსტ რეგლამენტაციას უკეთებს დასჯის პროცედურებს; უნდა შევნიშნოთ, რომ ამ მუხლის წინა რედაქცია საკმაოდ მოკრძალებული იყო. ვფიქრობ, ამ პროცედურების ზედმიწევნით დაზუსტება და ამაზე აქცენტირება, სასამართლოს სისუსტეზე უფრო მიუთითებს, ვიდრე მის სიძლიერეზე. სასამართლომ თავისი ობიექტურობით უნდა შეძლოს, გაუქროს მხარეს სასამართლო პროცესზე ობსტრუქციისა და წესრიგის დარღვევის სურვილი და არა პირიქით, როგორც ეს არცთუ იშვიათად ხდება ხოლმე

განხორციელება თავისუფალია, რამდენადაც არც სასამართლო პროცესის მიმდინარეობა და არც მისი შედეგი არ არის წინასწარ დადგენილი და განსაზღვრული, მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლო პროცედურებს მოსამართლე ატარებს კანონმდებლობით ჩამოყალიბებული ნების შესაბამისად. მოსამართლე ზედმინევი უნდა გაეცნოს საქმის მასალებს, სრულად მიიღოს საქმესთან დაკავშირებული ინფორმაცია, ობიექტურად და კრიტიკულად განიხილოს წარმოდგენილი მტკიცებულებები, გააანალიზოს წინააღმდეგობები მათ შორის და მხოლოდ ამის შემდეგ მიიღოს გადაწყვეტილება.

მოსამართლის დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის განმაპირობებელი გარემოება უთუოდ არის მისი კრიტიკული აზროვნების უნარი. მას მტკიცებულებათა შეფასებისას, ყველაზე მეტად ეხმარება მათი კრიტიკული გამოკვლევა, მითუმეტეს მაშინ, როდესაც ისინი ეწინააღმდეგება ერთმანეთს. საბოლოოდ კი, საქმის მასალების კრიტიკულ შეფასებას მოსამართლე წარმოადგენს იმ მოტივაციაში, რომელიც განაპირობებს გამოტანილი გადაწყვეტილების საბოლოო ვერდიქტს.

მოსამართლის დამოუკიდებლობა, არცთუ დაბალი დოზით, დამოკიდებულია ზედა ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეთა მოსაზრებებისა და მათ მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებების შინაარსზე. ხშირად ქვედა ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეები იძულებულნი არიან, კონკრეტულ საქმეზე მიიღონ გადაწყვეტილება იმ სამართლებრივი კვალიფიკაციითა და მოტივაციითაც კი, როგორც ეს ზედა ინსტანციის მოსამართლეთა მიერ არის ჩამოყალიბებული. იმის შიშით, რომ საკუთარი შეფასების გამოყენებისას, შესაძლოა, გაუქმდეს გამოტანილი გადაწყვეტილება, ქვედა ინსტანციის მოსამართლე იყენებს კანონის იმგვარ ინტერპრეტაციას, რომელიც ზედა ინსტანციის მოსამართლემ ჩამოაყალიბა და რომელსაც, შესაძლოა, თავად კატეგორიულად არ ეთანხმებოდეს. ეს კი სერიოზულად მოქმედებს მოსამართლის, როგორც პიროვნებისა და მისი შინაგანი რწმენის დამოუკიდებლობის ხარისხზე. დასაფიქრებელია, ღირს თუ არა ერთგვაროვანი პრაქტიკის ჩამოყალიბების მიზნით, მოსამართლის დამოუკიდებელი აზროვნებისა და ინტერპრეტაციის შეზღუდვა; იქნებ, ამ სიტუაციიდან გამოსავალი

კანონმდებლობაში ნორმათა შინაარსის დახვეწა უფრო იყოს, ვიდრე მოსამართლის არაპირდაპირი, მაგრამ მაინც იძულება – სამართლებრივი შეფასება საკუთარი აზროვნებითა და შეხედულებებით კი არ გააკეთოს, არამედ, ზედა ემელონის მოსამართლეთა შეფასებების მიხედვით.

მოსამართლის დამოუკიდებლობის ხარისხისათვის აუცილებელია, რომ თავად სასამართლო ხელისუფლებას გააჩნდეს ძალა და ავტორიტეტი. სხვაგვარად, მას არ შეეძლება, დაიცვას კერძო, საზოგადოებრივი თუ სახელმწიფო ინტერესები. მაშინ მოსამართლეს მოუწევს, ანგარიში გაუწიოს ძლიერთა ამა ქვეყნისათვის ინტერესებს და მოთხოვნებს, რათა თავად გადაიჩინოს თავი მათი გავლენისაგან.

2005 წელს ამერიკის იურისტთა ასოციაციის ცენტრალური ევროპისა და ევრაზიის სამართლებრივი ინიციატივის მიერ „ანალიზისა და კონსულტაციის ჯგუფის“ მეშვეობით საქართველოში განხორციელდა სასამართლო სისტემის შესახებ საზოგადოებრივი აზრის საბაზისო კვლევა. ამ კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ პირის მოსამართლის თანამდებობაზე განწესებისათვის, მოსახლეობის აზრით, გათვალისწინებულ უნდა იქნას მისი კეთილსინდისიერება, არაკორუმპირებულობა, პროფესიონალიზმი, კომპეტენტურობა, განათლება და გამოცდილება. მოსახლეობის 65,7% მიიჩნევს, რომ მოსამართლეების თანამდებობაზე დამტკიცება არჩევით უნდა ხდებოდეს. მათი დიდი ნაწილი, 53% ფიქრობს, რომ მოსამართლეებს მოსახლეობა უნდა ირჩევდეს, 31% ემხრობა მოსამართლის თავად მოსამართლეთაგან არჩევას, ხოლო 14% – პარლამენტის მიერ მათ არჩევას. მოსახლეობის აზრით, მოსამართლეებზე ზეწოლას, ყველაზე ხშირად პროკურატურა, სასამართლო ან თავად მხარე ახორციელებდა. მოსახლეობის უმრავლესობას მიაჩნია, რომ მოსამართლე არ უნდა იყოს პოლიტიზირებული და მას არ უნდა ჰქონდეს პოლიტიკურ პარტიაში განევრინების უფლება.⁷

უდაოდ საინტერესოა ამ კვლევის შედეგები,

7 ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, ცენტრალური ევროპისა და ევრაზიის სამართლებრივი ინიციატივა. სასამართლო სისტემის შესახებ საზოგადოებრივი აზრის საბაზისო კვლევა. თბ., 2005, გვ. 4, 5, 7. შენიშვნა: რამდენადაც ჩემთვისაა ცნობილი, მსგავსი მასშტაბის კვლევა საქართველოში მას შემდეგ არ ჩატარებულა, თუ არ ჩავთვლით ამ ნაშრომში მითითებულ 2013 წლის კვლევას, რომელიც უფრო ვიწრო შინაარსის მატარებელია.

რადგან მოსახლეობა არ ცდებდა მოსამართლესთან დაკავშირებულ შეფასებებში. კეთილსინდისიერი, არაკორუმპირებული, პროფესიონალი, კომპეტენტური, გამოცდილი და განათლებული მოსამართლე მართლაც იდეალური ვარიანტია ნებისმიერი საზოგადოებისათვის, ნებისმიერი სასამართლოსათვის, ნებისმიერი სახელმწიფოსათვის. თუმცა, სამწუხაროდ, ჩვენს ქვეყანაში ასეთი მოსამართლეები ხშირად ფუფუნების სფეროს უფრო განეკუთვნებიან, ვიდრე ჩვეულებრივად, ყოველდღიურ რეალობას.

2013 წლის თებერვალში საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოსთან არსებული სსიპ საერთო სასამართლოების დეპარტამენტის დაკვეთით სოციოლოგიური კვლევის ცენტრის „ეისითი“-ს მიერ განხორციელდა „სასამართლოს მომხმარებელთა კმაყოფილების კვლევა“. კვლევის მიზანს წარმოადგენდა სასამართლოს მომხმარებელთა კმაყოფილების დონის განსაზღვრა საქალაქო და რაიონული სასამართლოების მომსახურებასთან მიმართებაში. ყველაზე მაღალი შეფასებები სასამართლოს შენობის პარამეტრებმა მიიღო, ხოლო ყველაზე დაბალი ქულებით მოსამართლეები და სასამართლოს ფუნქციონირება შეფასდა. ყველაზე კარგი შეფასება მოსამართლეების თავაზიანობამ დაიმსახურა, ხოლო ყველაზე დაბალი ქულებით მათ მიმართ ნდობა შეფასდა. დაბალი ქულები ერგო საქმის განხილვის ვადებსაც. კვლევის შედეგად სასამართლოსთან ურთიერთობაში გამოთქმულია სურვილები: საქმის განხილვა იყოს სამართლიანი, მიუკერძოებელი, საქმეები განიხილებოდეს გონივრულ ვადებში, მოსამართლეების დონე იყოს უფრო მაღალი, საჭიროა სასამართლო რეფორმა, მოსაპოვებელია ნდობა.

მოსამართლე საქმის განხილვისას უნდა ემსახურებოდეს სიკეთეს, რასაც ის აუცილებლად შეძლებს, თუ იქნება მართლმსაჯულების განხორციელების ერთგული და ექნება იმის ღრმა რწმენა, რომ შეუძლია, დაიცვას სამართლიანობა ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში. ამაში მოსამართლეს, პირველ რიგში, ეხმარება მისდამი საზოგადოების მხრიდან პატივისცემა, მოსამართლის საზოგადოებრივი პრესტიჟი და რასაკვირველია, თავისი სახელისა და რეპუტაციისადმი დამოკიდებულება.

თანამედროვე ეპოქის სასამართლოს საქმი-

ანობა მართლმსაჯულების განხორციელებისას, მიმართულია ჰუმანური პრინციპების დანერგვისაკენ, რომელიც ორიენტირებულია კანონმდებლობით აღიარებული უფლებების დაცვაზე. რასაკვირველია, მოსამართლის პიროვნება დიდ გავლენას ახდენს მართლმსაჯულების განხორციელების კულტურაზე. თუ მოსამართლეს არა აქვს გათავისებული თავისი მოვალეობები, რომ მან მუდმივად უნდა განამტკიცოს და გააძლიეროს სამართლიანობა, ეფექტურად დაიცვას სასამართლოში უფლების დასაცავად მისულ პირთა უფლებები და თავისუფლებები, რეპუტაცია, შეძლოს მხარეთა შორის კონფლიქტის მოგვარება, გაუქროს ადამიანებს უიმედობის განცდა, მაშინ მისი მოსამართლეობა ვერ იქნება გამართლებული.

საფრანგეთში, გარდა იმისა, რომ მოსამართლეს მოეთხოვება, იყოს საფრანგეთის მოქალაქე, ფრანგული კანონმდებლობა დიდ ყურადღებას აქცევს, რამდენად ასრულებს მოსამართლეობის კანდიდატი თავის მოქალაქეობრივ მოვალეობებს და იხდის გადასახადებს. მას მოეთხოვება ასევე, იყოს მაღალი მორალის მატარებელი; აკრძალვების საკმაოდ გრძელი ჩამონათვალით, სპეციალური ნებართვის გარეშე, მათ არა აქვთ უფლება, ეწეოდნენ სამეცნიერო, ლიტერატურულ ან სამსახიობო საქმიანობას და სხვა.⁸

მოსამართლეობა არის მაღალი სახელმწიფო თანამდებობა და იმავდროულად, პრესტიჟული პროფესია, რაც, რა თქმა უნდა, განპირობებული უნდა იყოს პროფესიონალიზმითაც; ეს უკანასკნელი კი, უთუოდ არის მოსამართლის დამოუკიდებლობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი განმაპირობებელი გარემოება. მეცნიერ ე.ვ. ვასკოვსკის შეხედულებით, მართლმსაჯულების მსახურთა კარგი განათლებით უზრუნველყოფა არასაკმარისია. აუცილებელია, მოსამართლეთა ისეთ პირობებში საქმიანობა, რომ მათ კი არ დაკარგონ, არამედ თავისუფლად გამოავლინონ და განავითარონ ის თვისებები, რაც მათი სა-მოსამართლეო კარიერის საფუძველი გახდა და რომლებიც აუცილებელია მართლმსაჯულების სწორად განხორციელებისათვის. მოსამართლეთა თანამდებობრივი მდგომარეობა ისეთი უნდა

8 Couchez G., 1996. Procédure civil. 9-e éd. Dalloz, Paris, p. 86.

იყოს, რომ შესაძლებლობა მიეცეთ მათ, შეინარჩუნონ სრული მიუკერძოებლობა, უზრუნველყოფილ იქნას მათ მიერ საქმეთა სწორად გადამწყვეტა, ხელი შეუწყონ თავიანთი მოვალეობების შესრულების მოთხოვნილებას და მათ შემდგომ სრულყოფას. განპირობებული უნდა იყოს მოსამართლის მაღალი წოდების ღირსების დაცვის სურვილი.⁹

უნდა აღინიშნოს, რომ პროფესიონალიზმისა და კომპეტენტიურობის დეფიციტი მოსამართლის დამოუკიდებლობით ვერ შეივსება. ღრმად მწამს და მჯერა, რომ მოსამართლე ვერ იქნება სრულფასოვანი და დამოუკიდებელი, თუ მას ამ მაღალ თანამდებობაზე განწესებამდე არ ექნება პროფესიული გამოცდილება საქმეთა განხილვასთან დაკავშირებით. ვფიქრობ, მხოლოდ იურისტად მუშაობის 5 წლის გამოცდილება, როგორც ამას საქართველოს კონსტიტუციის 86-ე მუხლი მოითხოვს მოსამართლეობის კანდიდატისაგან, სრულიადაც არ არის საკმარისი პირობა, პროფესიონალიზმის თვალთახედვით, პირის მოსამართლედ განწესებისათვის. არის ბევრი ღირსეული იურისტი, რომელიც, რატომღაც, შეუმჩნეველი რჩება იმ ინსტიტუტს, რომელიც უფლებამოსილია, შეარჩიოს და დანიშნოს მოსამართლეები თანამდებობაზე. ვფიქრობ, კარგი იქნება, ინგლისის მსგავსად, სადაც მოსამართლეთა კორპუსი, ძირითადად, ადვოკატთა წრიდან შეირჩევა,¹⁰ საქართველოშიც ყურადღება მიექცეს ამ საკითხს და მოსამართლის საპასუხისმგებლო თანამდებობაზე განწესება მოხდეს ავტორიტეტული, მაღალპროფესიონალი, ღირსეული და სინდისიერი ადვოკატების წრიდან, რომლებიც კარგად ერკვევიან იმ ღირებულებებსა და საჭიროებებში, რაც სამოქალაქო საქმეებზე მართლმსაჯულების განხორციელებას უნდა ახასიათებდეს.

საქართველოში, ისევე როგორც ყველა ქვეყანაში, მოსამართლე დაცულია პროფესიული იმუნიტეტით. საქართველოს კონსტიტუციის 87-ე მუხლის შესაბამისად, მოსამართლე ხელშეუხებელია. დაუშვებელია მისი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიცემა, დაკავება ან დაპატიმრება, მისი ბინის, მანქანის, სამუშაო

ადგილის ან პირადი გაჩხრეკა, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის თანხმობის გარეშე. ამავე კონსტიტუციის 90-ე მუხლის მიხედვით კი, უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის შემთხვევაში, ასეთი თანხმობა უნდა იქნეს მიღებული საქართველოს პარლამენტისაგან. თუ მოსამართლეს დანაშაულის ჩადენისას დააკავენ, შესაბამისი თანხმობის არქონის შემთხვევაში, ის დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლდეს პატიმრობიდან.¹¹

მოსამართლის დამოუკიდებლობის ხარისხზე უდაოდ მოქმედებს ფორმა, რომლითაც ხდება პირის განწესება მოსამართლის თანამდებობაზე. არჩევა თუ დანიშვნა, რომელი ფორმა უფრო იძლევა იმის გარანტიას, რომ მოსამართლე იყოს დამოუკიდებელი, ემორჩილებოდეს მხოლოდ კანონს და იყოს პირთა დარღვეული უფლების დაცვის გარანტი.

ამ თვალთახედვით, საინტერესო მოსაზრება აქვს ჩამოყალიბებული ცნობილ მოაზროვნეს, ვ. ი. ლენინს. მის აზრს თუ მივმართავთ, სასამართლო ორგანოების მონყობაში თანმიმდევრული დემოკრატიზმის პირობად ყველა ცივილიზებულ ქვეყანაში მიჩნეულია მოსამართლეთა არჩევითობა ხალხის მიერ. სხვაგვარად, დაკნინებული იქნებოდა ხელისუფლების დანაწილების არსი. სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობა ხელისუფლების დანაწილებისას უარყოფილია მოსამართლეთა დანიშვნის ფაქტით.¹² მიუხედავად იმისა, რომ გამოთქმული აზრი საკმაოდ საყურადღებოა და უთუოდ ბევრი თეორეტიკოსი თუ პრაქტიკოსი იურისტი ეთანხმება მას, განვითარებული ქვეყნების კანონმდებლობებში ეს საკითხი ასე ცალსახად არ განიხილება. შესაბამისად, არსებობს ქვეყნები, სადაც მოსამართლეები მხოლოდ ინიშნებიან ან არსებობს მოსამართლის თანამდებობაზე განწესების შერეული პრინციპი. საქართველოში, კონსტიტუციის 90-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეს და უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით, სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით ირჩევს პარლამენტი არანაკლებ 10 წლის ვადით, ხოლო სააპელაციო და პირველი ინსტანციის

9 Васьковскій Е., 1914. Учебник гражданского процесса. Москва, стр. 27.

10 Романов А., 2002. Правовая система Англии. Москва, стр.297.

11 საქართველოს კონსტიტუცია, თბილისი, 1995, მუხლები 87, 90.

12 ლენინი ვ., 1977. თხზ. ტ. XXX, თბილისი, გვ. 194.

მოსამართლეები კონკურსის შედეგად შერჩევის შემდეგ თანამდებობაზე ინიშნებიან საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ. (იხ)13 მისასაღმებელია, რომ წესი, რომელიც მოქმედებდა მოსამართლეთა დანიშვნასთან დაკავშირებით, შეცვლილია. თუ ადრე უზენაესი სასამართლოს გარდა, მოსამართლეები ინიშნებოდნენ პრეზიდენტის მიერ, რამდენადაც ის იუსტიციის საბჭოს თავმჯდომარედაც ითვლებოდა, დღეს პრეზიდენტი აღარ გვევლინება არც იუსტიციის საბჭოს თავმჯდომარედ და აღარც მოსამართლეთა დანიშვნის პროცესში გააჩნია. საქართველოს კანონმდებლობაში შეტანილ ამ ცვლილებას, უდაოდ პროგრესული ფუნქცია აქვს სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობისთვის, რაც მოსამართლეების დამოუკიდებლობასაც უნდა განაპირობებდეს.

თუ ინგლისის მაგალითს მივმართავთ, ზემდგომი სასამართლოების მოსამართლეებს, როგორცაა სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო განყოფილების თავმჯდომარე - მოსამართლე, მოსამართლე-ლორდები ანუ ლორდთა პალატის - ქვეყნის უმაღლესი სასამართლო ორგანოს წევრები, სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლეები, ქვეყნის პრემიერ-მინისტრის წარდგინებით ნიშნავს დედოფალი. ქვედა რგოლის მოსამართლეებს, როგორცაა მაღალი სასამართლოს მოსამართლეები, საოლქო მოსამართლეები და რიკორდერები, მათ ლორდ-კანცლერის წარდგინებით ნიშნავს, ასევე, დედოფალი. რიკორდერებს სასამართლო იერარქიაში ყველაზე დაბალი დონე უკავიათ და ისინი მოსამართლის მოვალეობებს წელიწადში არაუმეტეს 20 დღისა ასრულებენ, უთავსებენ რა ამ მოვალეობებს სხვა სამსახურსაც. უმრავლეს შემთხვევაში ისინი არიან სოლისიტორები.¹⁴

საფრანგეთში მოსამართლეობა რთულ და ორიგინალურ გზას უკავშირდება. სასამართლო კორპუსის იერარქია ორი რანგისაგან შედგება, რომლის შიგნით გამოიყოფა იერარქიული ჩინები. მოსამართლეთა თანამდებობაზე განწესება და თანამდებობიდან განთავისუფლება ხდება პრეზიდენტის დეკრეტით. თუმცა წარდგინებას

აკეთებს მაგისტრატურის უმაღლესი საბჭო, რომელიც, თავის მხრივ, ხელმძღვანელობს მასთან არსებული სპეციალური კომისიის დასკვნით.¹⁵

აშშ-ში არც კონსტიტუცია და არც ფედერალური კანონი არ ადგენს არავითარ ფორმალურ მოთხოვნებს ფედერალურ სასამართლოებში დანიშვნისათვის, გარდა იმისა, რომ საოლქო და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეები უნდა ცხოვრობდნენ იმ რეგიონში, სადაც ისინი დაინიშნებიან. ყველა კანდიდატი უნდა მოინონოს სენატმა და მისი წარდგენით ისინი ინიშნებიან პრეზიდენტის მიერ. შტატების თითქმის ნახევარში მოსამართლეებს ნიშნავს გუბერნატორი; დანარჩენ შტატებში მოსამართლეების შერჩევა ხდება არჩევნების დროს. ზოგიერთ შტატში მოსამართლეებს ამტკიცებს საკანონმდებლო ორგანო.¹⁶

ესპანეთში მოსამართლეები ინიშნებიან მონარქის მიერ შექმნილი სასამართლო ხელისუფლების გენერალური საბჭოს მიერ, რომელსაც ხელმძღვანელობს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეს ნიშნავს მონარქი გენერალური საბჭოს წარდგინებით. შვეიცარიაში მოსამართლის თანამდებობაზე განწესება არჩევნების გზით ხდება. ეს ეხება როგორც ქვედა, ისე ზედა ინსტანციის სასამართლოების მოსამართლეებს. ფედერალური სასამართლოს მოსამართლეების არჩევა ხდება ნაციონალური საბჭოსა და კანტონების საბჭოს მიერ მათ ერთობლივ სხდომაზე.¹⁷

მიუხედავად იმისა, რომ მსოფლიო პრაქტიკა არჩევანს აშკარად აკეთებს მოსამართლეთა დანიშვნის სასარგებლოდ, არ ღირს, ზემოთ დასახელებული საბაზისო კვლევის შედეგების უყურადღებოდ დატოვება, რომლის მიხედვითაც, ჩვენი თანამოქალაქეები პრიორიტეტს მოსამართლის არჩევას ანიჭებენ. ალბათ, ღირს ამაზე დაფიქრება, მსჯელობა და შესაბამისი დასკვნის გაკეთება.

მოსამართლის დამოუკიდებლობის მნიშვნელოვანი საფუძველია ის ვადა, რომლითაც

13 საქართველოს კონსტიტუცია, თბილისი, 1995 მუხლი 90. საქართველოს კანონი საერთო სასამართლოების შესახებ, თბილისი, 2009, მუხლი 36, 49.

14 Романов А., 2002. Правовая система Англии. Москва, стр. 297.

15 Боботов С., 1994. Правосудие во Франции. Москва, стр. 43.

16 ჯანდა ქ., ბერი ჯ., გოლდმენი ჯ., 1995. ამერიკული დემოკრატია. ინგლისურიდან თარგმანი. თბილისი, გვ. 376-377.

17 под ред. Маклакова В., 1997. Иностранное конституционное право. Москва, стр. 30, 158, 219, 252.

იგი განწესებულია თანამდებობაზე. ამ მხრივ, უახლეს პერიოდში ჩვენს ქვეყანაში გარკვეული წინსვლა განხორციელდა. საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით, მოსამართლის თანამდებობაზე განწესება ხდება უვადოდ, კანონით დადგენილი ასაკის მიღწევამდე. უვადოდ განწესებამდე შეიძლება, კანონით გათვალისწინებულ იქნას მოსამართლის თანამდებობაზე განწესება განსაზღვრული ვადით, მაგრამ არაუმეტეს 3 წლისა. საერთო სასამართლოების შესახებ კანონი აზუსტებს კონსტიტუციის ჩანაწერს და აცხადებს, რომ პირველი და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლის თანამდებობაზე განწესება ხდება 3 წლის ვადით. ვადის ამოწურვამდე არაუადრეს 2 და არაუგვიანეს 1 თვისა, იუსტიციის უმაღლესი საბჭო მსჯელობს მის უვადოდ განწესებაზე კანონით დადგენილი ასაკის მიღწევამდე. რაც შეეხება უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეს და წევრებს, მათ კვლავ საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით, სითი შემადგენლობის უმრავლესობით, 10 წლის ვადით ირჩევენ პარლამენტი.¹⁸

საქართველოს კონსტიტუციისა და საერთო სასამართლოების შესახებ კანონის შესაბამისად, საქართველოში მოსამართლე თავისი უფლებამოსილების ვადაში არ არის შეზღუდული მოვალეობების შესრულებაში, თუ ის თავად არ დატოვებს თანამდებობას საკუთარი სურვილით, ვერ განხორციელებს უფლებამოსილებას წელიწადში 4 თვეზე მეტი ხნის განმავლობაში, თუ არ ჩაიდენს დისციპლინურ გადაცდომას, არ დაიკავებს მოსამართლის თანამდებობასთან შეუთავსებელ თანამდებობას, თუ არ შეუწყდება საქართველოს მოქალაქეობა, არ იქნება ქმედუუნაროდ ან შეზღუდულქმედუუნარიანად აღიარებული, არ იქნება

18 საქართველოს კონსტიტუცია, თბილისი, 1995, მუხლი 86; საქართველოს კანონი საერთო სასამართლოების შესახებ, თბ, 2009, მუხლი 36; შენიშვნა: კონსტიტუციის წინა რედაქციის მიხედვით, მოსამართლის თანამდებობაზე განწესება შესაძლებელი იყო არანაკლებ 10 წლით, რაც რაოქმაუნდა, დასაშვებად თვლიდა 10 წელზე მეტი ვადით დანიშვნასაც. საერთო სასამართლოების შესახებ საქართველოს კანონის საფუძველზე თანამდებობაზე დანიშვნა ხდებოდა 10 წლით; მიუხედავად ამ ნორმებისა, იყო შემთხვევები, როდესაც ხელისუფლების მიერ განხორციელებული სასამართლო რეფორმის დასაწყისში, მოსამართლედ ინიშნუბოდნენ გაცილებით ნაკლები ვადითაც, მაგ., 2 წლით და ა.შ., რაც აშკარად იყო მოქმედი კანონმდებლობის დარღვევა.

მის მიმართ კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენი, არ მიაღწევს საპენსიო 65 წელს, ან არ გარდაიცვლება. მოსამართლეს, შესაძლოა, უფლებამოსილება შეუწყდეს ასევე, თუ სასამართლო წყობილების შეცვლასთან დაკავშირებით მოხდა სასამართლოს ლიკვიდაცია ან მოსამართლის თანამდებობის შემცირება, აირჩა ან დაინიშნა სხვა თანამდებობაზე, ანდა საპატიო მიზეზის გარეშე დადგენილ ვადაში არ გაიარა სპეციალური სასწავლო კურსი.¹⁹

გერმანიის ძირითადი კანონის 97-ე მუხლი და მოსამართლეთა შესახებ კანონი, განსაზღვრავს მოსამართლის დამოუკიდებლობას და მის მხოლოდ კანონისადმი დამორჩილებას. აღნიშნული ნორმებით არსებობს მოსამართლის თანამდებობაზე განწესების ოთხი სამართლებრივი სტატუსი, რომელთა შესაბამისად, მოსამართლე შეიძლება დაინიშნოს უვადოდ, დროებით, გამოსაცდელი ვადით ან მისთვის მოსამართლის ვალდებულებების დავალების საფუძველზე. აღსანიშნავია, რომ როგორც კონსტიტუცია, ისე კანონი მოსამართლეთა შესახებ, ორიენტირებულია მოსამართლეთა მუდმივად, სიცოცხლის ბოლომდე დანიშვნაზე; ამასთან, იმ გარანტიით, რომ იგი თანამდებობიდან შეიძლება განთავისუფლდეს მხოლოდ სასამართლო გადაწყვეტილების საფუძველზე, რომელიც დაეყრდნობა კანონში მითითებულ საფუძველებს.²⁰

მოსამართლის შეუცვლელიობას ადასტურებს ფრანგული კანონმდებლობაც. მოსამართლის თანამდებობიდან განთავისუფლება შესაძლებელია მხოლოდ დისციპლინური დარღვევის საფუძველზე, რომელიც დადასტურებულია შესაბამისად დადგენილი წესით მაგისტრატურის უმაღლესი საბჭოს მიერ; თუმცა მოსამართლეს უფლება აქვს, თანამდებობა საკუთარი განცხადების საფუძველზე დატოვოს.²¹

საყურადღებოა, რომ 1810 წელს მიღებული სპეციალური კანონის საფუძველზე, საფრანგეთში პირველად იქნა დადგენილი მოსამართლეთა სიცოცხლის ბოლომდე დანიშვნის პრინციპი.²²

19 საქართველოს კანონი საერთო სასამართლოების შესახებ, თბილისი, 2009, მუხლი 43.

20 Давтян А., 2002. Гражданское процессуальное право Германии. Москва, стр. 78-80.

21 Couchez G., 1996. Procédure civile. 9-e éd. Dalloz, Paris, p. 86.

22 Боботов С., 1994. Правосудие во Франции. Москва, стр.44.

აშშ-ში მოსამართლეები ასევე სიცოცხლის ბოლომდე ინიშნებიან თანამდებობაზე, რაც განპირობებულია აშშ-ს კონსტიტუციის მე-3 მუხლით, რომლის მიხედვით, მოსამართლეები თანამდებობაზე რჩებიან მანამდე, სანამ ისინი თავის მოვალეობას კეთილსინდისიერად შეასრულებენ, რაც უცილობლად მიუთითებს მოსამართლის თანამდებობაზე უვადოდ განწესებას. უზენაესი სასამართლოს წევრები და სხვა ფედერალური მოსამართლეები თანამდებობიდან მხოლოდ იმპიჩმენტის წესით შეიძლება გადააყენონ.²³

გერმანიაში, ფედერაციის ძირითადი კანონის საფუძველზე, მოსამართლეები ინიშნებიან უფლებამოსილებათა ვადის მითითების გარეშე, ანუ ისინი შეუცვლელნი არიან, თუმცა ეს გარემოება არ განაპირობებს მათ თანამდებობაზე ყოფნას სიცოცხლის ბოლომდე. მოსამართლეთა შესახებ კანონის საფუძველზე, მოსამართლე ვალდებულია, დატოვოს თანამდებობა, როდესაც მას შეუსრულდება 65 წელი. შესაძლოა, მოსამართლემ თავად დატოვოს თანამდებობა ან გაათავისუფლონ სასამართლო გადაწყვეტილების საფუძველზე. მოსამართლეთა შეუცვლელობის პრინციპი დაცულია ესპანეთშიც ორგანული კანონით სასამართლო ხელისუფლების შესახებ. რაც შეეხება შვეიცარიას, იქ მოსამართლეთა არჩევის წესით თანამდებობაზე განწესება ხდება განსაზღვრული დროით, მაგალითად, ფედერალური სასამართლოს მოსამართლეები ირჩევიან 6 წლის ვადით.²⁴

მიუხედავად მოსამართლეთა თანამდებობაზე განწესების ვადებისადმი სხვადასხვაგვარი დამოკიდებულებებისა, მიმაჩნია, რომ მოსამართლე თანამდებობაზე სიცოცხლის ბოლომდე უნდა რჩებოდეს (რა თქმა უნდა, იმ გამონაკლისის გარდა, როდესაც თავად აღარ სურს იკავებდეს ამ თანამდებობას, ან არსებობს უფლებამოსილების შეწყვეტის სხვა ობიექტური და კანონიერი საფუძველი). მოსამართლის თანამდებობაზე პირის უვადოდ განწესება უდავოდ წარმოადგენს მოსამართლის დამოუკიდებლობის ერთ-ერთ სერიოზულ საფუძველს, რამდენადაც მოსამართლე ამ შემ-

თხვევაში, არ იზღუდება ძლიერთა ამა ქვეყნისათა მიმართ მამებელი გადაწყვეტილებების გამოტანით. ხელისუფლების წარმომადგენელთა ყოფნა მმართველ პოზიციებზე შეზღუდულია გარკვეული ვადებით, რაც ვერაფრით მიუახლოვდება ან გადააჭარბებს უვადოდ დანიშნული თუ არჩეული მოსამართლის უფლებამოსილების ვადას. ეს კი უდავოდ განაპირობებს იმას, რომ მოსამართლეზე ვერ მოხდება ზეგავლენა მათი მხრიდან ასეთი მცდელობის არსებობის მიუხედავად და შესაბამისად, მოსამართლეს აქვს დამოუკიდებლობის მაღალი ხარისხის მანდატი.

ამ მხრივ საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ მოსამართლე არ უნდა იყოს პოლიტიკურად მიხედვით, იგი თავისუფალი უნდა იყოს ნებისმიერი პოლიტიკური მიმდინარეობისა თუ გაერთიანებების იდეოლოგიისა და საქმიანობისაგან. ამ მიზანს ემსახურება საქართველოს კონსტიტუციის 86-ე მუხლიც, რომელიც აცხადებს, რომ მოსამართლე არ შეიძლება პოლიტიკური პარტიის წევრი იყოს, მონაწილეობდეს პოლიტიკურ საქმიანობაში.²⁵

მოსამართლეთა პოლიტიკურ პარტიებთან ურთიერთობა მიუღებელია ფრანგული კანონმდებლობისათვის. ის არათუ კრძალავს მოსამართლის მხრიდან პოლიტიკური პარტიის წევრობას, არამედ საფრანგეთში მოსამართლეთა მთელ კორპუსს ეკრძალება პოლიტიკური საკითხების განხილვა, უარყოფითი დამოკიდებულების გამოვლენა რესპუბლიკის მართვის ფორმისა და პრინციპებისადმი.²⁶

საყურადღებოა, რომ მოსამართლის პოლიტიკური პარტიის წევრობა მიუღებელია თითქმის ყველა განვითარებული ქვეყნის კანონმდებლობებისათვის.

მოსამართლე დამოუკიდებელი რომ იყოს, ის ღირსეულად უნდა გრძნობდეს თავს. აქ პატარა გავლენა არ აქვს იმ სამუშაო ადგილს, შენობას, სადაც მოსამართლე მუშაობს. სასამართლოს შენობები არამხოლოდ მოსამართლეს უნდა აკმაყოფილებდეს, ისინი სასამართლოში მისულ პირებსაც პატივისცემით უნდა განაწყობდეს იმ ადგილისადმი და იქ მომუშავე ადამიანებისადმი. მისასაღმებელია, რომ ამ მხრივ საქართველოში

23 ამერიკის შეერთებული შტატების კონსტიტუცია, თარგმანი. თბილისი, 1995, მუხლი 3.

24 под ред. Маклакова В., 1997. Иностранное конституционное право. Москва, стр. 31, 158, 218, 252.

25 საქართველოს კონსტიტუცია, თბილისი, 1995, მუხლი 86.

26 Боботов С., 1994. Правосудие во Франции. Москва, стр.44. 43.

ამკარად გაუმჯობესდა მდგომარეობა და უკვე სასამართლოთა უმეტესობა საკმაოდ პრესტიჟულ შენობებშია განთავსებული.

დამოუკიდებლობის ხარისხზე გავლენის თვალთახედვით, არცთუ ბოლო ადგილზეა მოსამართლის შრომის ანაზღაურება. საქართველოში ბოლო წლებში ამ მხრივაც სერიოზული ნაბიჯებია გადადგმული. დღეს შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენს ქვეყანაში მოსამართლეებს ნამდვილად აქვთ ხელფასი, რომელიც მათ ღირსეული ცხოვრების საშუალებას აძლევს. რაც, რასაკვირველია, დიდი დოზით უნდა განაპირობებდეს მათი, როგორც მოსამართლეების მაღალ პასუხისმგებლობას, მიუკერძოებლობას, დამოუკიდებლობასა და მხოლოდ კანონისადმი დამორჩილებას. თუმცა, ქართველ მოსამართლეთა ხელფასი ახლოს ვერ მივა, მაგალითად, ინგლისელი მოსამართლეების ხელფასთან. ძალიან მნიშვნელოვანი და საყურადღებოა, რომ ინგლისელი მოსამართლის მაღალი სოციალური სტატუსი გამაგრებულია საკმაოდ მაღალი სამსახურებრივი სარგოთი, რაც უთუოდ მისასაღებელია.²⁷ საქართველოს ასეთ ფუფუნებამდე, რა თქმა უნდა, ბევრი აკლია, მაგრამ ქართველი მოსამართლეები სხვა ქვეყნების მოსამართლეებზე ნაკლებად ობიექტურები და დამოუკიდებლობაზე ორიენტირებულნი ნამდვილად არ უნდა იყვნენ.

მოსამართლის ღირსების განმაპირობებელი არის მისი ასაკი და ცხოვრებისეული გამოცდილება. საქართველოში მოსამართლის თანამდებობის დასაკავებლად აუცილებელი ასაკი მუდმივად იცვლებოდა ბოლო 20 წლის განმავლობაში.

27 შენიშვნა: პრესაში გამოქვეყნებული მონაცემების შესაბამისად, ლორდ-კანცლერის, როგორც უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის ყოველწლიური ხელფასი 1996 წლიდან შეადგენს 126138 ფუნტ სტერლინგს; ლორდთა პალატის მოსამართლეები და სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა განყოფილების თავმჯდომარე – მოსამართლე წელიწადში იღებენ 114874 ფუნტ სტერლინგს; სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლეები, მაღალი სასამართლოს საოჯახო საქმეთა განყოფილების თავმჯდომარე და ვიცე-კანცლერი – 110137 ფუნტ სტერლინგს; მაღალი სასამართლოს ქვემდგომი დონის მოსამართლეები იღებენ 100511 ფუნტ სტერლინგს; ხოლო ტერიტორიული სასამართლოების მოსამართლეთა უმრავლესობის ხელფასი წარმოადგენს 73837 ფუნტ სტერლინგს. იხ. Романов А., 2002. Правовая система Англии. Москва, стр. 298

ვლობაში. ის ხან 25, ხან 30, ხან 28 წელს ითვალისწინებდა. ამჯერად, მოსამართლის თანამდებობაზე დანიშვნა ხდება იმ შემთხვევაში, თუ პირი 30 წელს გადააბიჯებს. ჩემი ღრმა რწმენით, მიუხედავად ამ ასაკის არცთუ დაბალი ხარისხისა, 30 წელი ნამდვილად არ არის ის ასაკი, როდესაც პიროვნება დაჯილდოებულია ცხოვრებისეული გამოცდილებითა და ღირსებებით, რასაც მხოლოდ ასაკის მატება და ცხოვრების გაკვეთილები იძლევა. ვფიქრობ, ღირს დაფიქრება, უფრო მეტი ასაკის აუცილებლობაზე, პირის მოსამართლედ დანიშვნისათვის.

ალბათ, თავის მოტყუება იქნება იმაზე ფიქრი, რომ შესაძლებელია, მოსამართლე ყოველთვის დამოუკიდებელი იყოს ყველასა და ყველაფრისაგან, იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ მოსამართლეც ადამიანია, ისიც საზოგადოების წევრია და განიცდის გარკვეულ გავლენებს თავისი ოჯახის წევრების, მეგობრების, ნაცნობების, თუნდაც საზოგადოებრივი აზრისაგან. მიუხედავად ამისა, საფუძვლიანი იქნება, ვივარაუდოდ, რომ მაღალი პროფესიონალიზმი, თანამდებობაზე განწესების მაქსიმალურად მაღალი ვადა (თუ უვადოდ არა), პროფესიული იმუნიტეტი, ღირსეული ცხოვრების განმაპირობებელი ანაზღაურება, პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩაურევლობა, საქმიანობის ღირსეული პირობების შექმნა, ხელისუფლების სხვა შტოების მის საქმიანობაში ჩაურევლობა, პროფესიული იმუნიტეტის გარანტია სახელმწიფოს მხრიდან, მონიფული ასაკი და ცხოვრებისეული გამოცდილება, კეთილსინდისიერება, მაღალი პასუხისმგებლობის განცდა - ის ღირსებები და გარემოებებია, რომლებიც უთუოდ განაპირობებს მოსამართლის რეალურ დამოუკიდებლობას და მისი საქმიანობის მხოლოდ კანონისადმი დამორჩილებას.

ჩვენს ქვეყანაში დღეს მეტად აქტიურია მოსამართლის, ზოგადად, სასამართლოს დამოუკიდებლობის ხარისხი, რომელზეც საზოგადოება მტკივნეულად რეაგირებს და ელის სერიოზულ ცვლილებებს. მიუხედავად გარკვეული მცდელობებისა სერიოზული და შესამჩნევი შედეგები ჯერ არ ჩანს. ვფიქრობ, ჩვენმა სახელმწიფომ აქტიური ნაბიჯები უნდა გადადგას ამ მიმართულებით და მხოლოდ

კოსმეტიკური ცვლილებებით არ უნდა დაკმაყოფილდეს. როგორც საზოგადოებრივი, ისე სახელმწიფოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე, მიმაჩნია, რომ:

მოსამართლეთა მიუკერძოებლობისა და სხვადასხვა გავლენებისაგან განთავისუფლების მოტივით, პროფესიულ გამოცდებთან ერთად, მოსამართლეობის კანდიდატები უნდა გადიოდნენ სპეციალურად მათთვის შექმნილ ფსიქოლოგიურ ტესტირებას, რაც ნათელს გახდის, რამდენად შეუძლია ამა თუ იმ კანდიდატს, იყოს ღირსეული მოსამართლე და რამდენად შესაძლებელია, იგი გახდეს სხვისი სადავოდ გამხდარი უფლების დაცვის გარანტი;

მართლმსაჯულების სრულყოფილად განხორციელებისა და მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრინციპის მიზნებიდან გამომდინარე, ვფიქრობ, ამ თვალთახედვით ღირს დაფიქრებად მოსამართლეთა არჩევის საკითხი. თუ გავითვალისწინებთ საქართველოში ჩამოყალიბებულ საზოგადოებრივ აზრს და მოსამართლეთა დანიშვნის მოქმედი სისტემის პარალელურად შემოღებულ იქნება, თუნდაც მხოლოდ მაგისტრატის მოსამართლის თანამდებობის არჩევის გზით დაკავების პრინციპი, ეს გარემოება გაცილებით გაზრდის მათი დამოუკიდებლობის ხარისხს, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია მართლმსაჯულების განხორციელებისას. ამ მოსამართლეთა უფლებამოსილებებიდან გამომდინარე, ალბათ, ეს პრინციპი გაამართლებს, მითუმეტეს თუ მაგისტრატის მოსამართლეები იქნებიან წარმოდგენილი ყველა რაიონულ ცენტრში მაინც (თუ უფრო პატარა ადმინისტრაციულ ტერიტორიაზე არა) და უზრუნველყოფენ მართლმსაჯულების განხორციელებას სამოქალაქო საქმეებზე ყოველდღიურად და არა ისე, როგორც ახლანდელს, როდესაც ზოგ რაიონში კვირაში ერთხელ ახერხებენ უფლებამოსილების განხორციელებას;

რაც შეეხება მოსამართლის თანამდებობაზე ყოფნის ვადას, რაც ასევე დიდ როლს ასრულებს მოსამართლის დამოუკიდებლობაში, ვფიქრობ, რაც უფრო მეტი ვადით მივანიჭებთ მოსამარ-

თლეს თანამდებობრივ უფლებამოსილებას, მით უფრო გაიზრდება მისი მიუკერძოებლობისა და დამოუკიდებლობის ხარისხი. ალბათ, დროა, ჩვენმა საზოგადოებამ და სახელმწიფომ სერიოზული ნაბიჯები გადადგან იმისათვის, რომ მოხდეს სანყის ეტაპზევე მოსამართლეთა თანამდებობაზე უვადოდ განწესების შემოღება, რაც უდავოდ აამაღლებს მართლმსაჯულების განხორციელების ხარისხს და ხელს შეუწყობს სასამართლოს, გახდეს სადაოდ გამხდარი თუ დარღვეული უფლებების დაცვის მყარი გარანტი; თუმცა ღრმად ვარ დარწმუნებული, რომ ჩვენს ქვეყანაში შექმნილი მძიმე და მავნე პრაქტიკის გათვალისწინებით, ამ ნაბიჯების გადადგმა მიზანშეწონილია მხოლოდ მას შემდეგ, რაც განხორციელდება რეფორმა სასამართლო ნყობილებაში, შეიცვლება სასამართლო ორგანოების სტრუქტურა (თუნდაც მხოლოდ პირველი, ან პირველი და მეორე ინსტანციების სასამართლოებთან მიმართებით) და შესაბამისად, ამ საფუძველზე შესაძლებელი იქნება ამ ინსტანციების მოსამართლეთა შეცვლა ახალი კორპუსით. ადვილი გასაგებია, რომ მოსამართლე, რომელიც ერთხელ მაინც მოექცა არაკანონიერი გავლენის ქვეშ, მუდმივად წარმოადგენს საშიშროებას მართლმსაჯულების სწორად განხორციელების საქმეში და არ არის გარანტი მოსამართლის დამოუკიდებლობის პრინციპის განხორციელებაში.

მიმაჩნია, რომ სახელმწიფომ რაც შეიძლება სწრაფად უნდა უზრუნველყოს სასამართლო სისტემა მოსამართლეთა ახალი კორპუსით, რათა ჩვენს ქვეყანაში მიღწეულ იქნას მართლმსაჯულების სწორად და ღირსეულად განხორციელება. ქართული მოქმედი საკანონმდებლო ბაზა სრულად იძლევა ასეთი ცვლილებების განხორციელების შესაძლებლობას, მითუმეტეს, რომ ეს გზა შესაძლებელს გახდის, საქართველოს ყველა ადმინისტრაციულ ერთეულში პირველი ინსტანციის ფარგლებში კვლავ არსებობდეს სასამართლო რგოლები, რაც თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს მოსახლეობისათვის მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობას.

PRINCIPLE OF JUDGES' INDEPENDENCE AND THEIR ABIDANCE PURELY TO LAW IN CIVIL PROCEDURAL LAW

ირმა მერებაშვილი

Irma Merebashvili

*Doctor of Law, a member of the Union of Law Scientists
Associate Professor of Georgian Technical University,
Professor of Tbilisi Teaching University Gorgasali*

REZUME

Key words:

COURT, JUSTICE, REFORMS

The degree of impartiality of judges and justice overall in our country nowadays is a burning issue for the society, reacting quite sensitively towards the problem and expecting significant changes in this field. Despite certain attempts, no serious results seem to be achieved yet. We suppose that our government should take rather more appropriate actions in this direction than being content only with cosmetic alterations.

Reasoning both from the perspective of public and state interests, I consider the following:

1. For the reason of judges' liberation from different influencing factors and their impartiality, candidates for the post should take psychological tests specially designed for them together with their proficiency exams. This will make clear the candidate's capacity to become a decent judge and can define whether this person will be able to protect somebody with disputable rights or not.
2. Taking into consideration the generally accepted opinion in Georgia and concurrently with the present principle of appointing judges it will be beneficial to introduce a method

of appointing, at least only, the Magistrate judge through elections;

3. Probably it is the right time for our society and state to take serious steps towards adopting a system of appointing judges for lifetime tenure. These actions will be reasonable to be taken only after reforms in the judicial system, changes in the structure of judicial bodies (at least in regard to only original jurisdiction court or both general and appellate courts) and consequently, judges of these courts could be replaced by a new body of judges.

In my opinion, the state should provide judicial system with a new body of judges as soon as possible for the justice in our country to start adequate and decent functioning. Georgian current legislative database fully enables fulfillment of the task, especially since these reforms will make possible for the judicial block to operate again in every administrative unit that will, for its turn, provide accessibility of justice for the population.

Notes:

1. The right to a fair trial. European council conclusions-guarantees the independence of the judiciary. Warsaw and Slok, 1997. Human rights documents. Tbilisi, 2001. Georgian young lawyers' association, pp. 201, 202. (GEO)
2. Romanov V., 1998. Legal psychology. Moscow, Ed. "Jurist" pp. 310-311. (RUS)
3. Muradyan E., 2007. court rules. St. Petersburg, ed. "Legal yentr Press", p.31. (RUS)
4. Zoidze B., 2005. The article-An independent judge. Anniversary Collection, Tengiz Liluashvili 75. Tbilisi, pp. 135-140. (GEO)
5. The Constitution of Georgia (amended and changes), Tbilisi, 1995. a. 84. matsne.gov.ge (GEO)
6. The Civil procedure code of Georgia (amended and changes), Tbilisi, 1997. a. 212. matsne.gov.ge (GEO)
7. American Bar Association, The Central European and Eurasian Law Initiative. Basic research on public opinion about the judiciary. Tbilisi, 2005. pp. 4, 5, 7. (GEO)
8. Couchez G. 1996. Procédure civil . 9-e éd. Dalloz, Paris, p. 86. (FRANC)
9. Vaskovskiy E., 1914. textbook civil procedure. Moscow, ed. Br. Bashmakova, pp. 27. (RUS)
10. Romanov A., 2002. The legal system of England. Moscow, Ed. "Business", p. 297. (RUS)
11. The Constitution of Georgia (amended and changes), Tbilisi, 1995. a. 87, 90. matsne.gov.ge (GEO)
12. Lenin V., 1977. T.XXX, Tbilisi, Ed., "Soviet Georgia" p.194. (GEO)
13. The Constitution of Georgia (amended and changes), Tbilisi, 1995. matsne.gov.ge (GEO).; The Organic Law of Georgia on common courts (amended and changes), Tbilisi, 2009. a. 36, 49. matsne.gov.ge (GEO)
14. Romanov A, 2002. The legal system of England. Moscow, Ed. "Business", p. 297. (RUS)
15. Bogotov S., 1994. Justice in France. Moscow, Ed. "EAB", p. 43. (RUS)
16. Janda K., Berry J., Goldman J., 1995. The American democracy. English translation. Tbilisi, Ed. "GCI" pp. 376-377. (GEO)
17. ed. Maklakov V.. 1997. Foreign Constitutional Law. Moscow, ed. Jurist, pp. 30, 158, 219, 252. (RUS)
18. The Constitution of Georgia (amended and changes), Tbilisi, 1995. A.86. matsne.gov.ge (GEO).; The Organic Law of Georgia on common courts (amended and changes), Tbilisi, 2009. a. 36. matsne.gov.ge (GEO)
19. Ibid. a.43. (GEO)
20. Davtyan A., 2002. Civil Procedural Law in Germany. Moscow, Ed.. "Gorodets, pp. 78-80. (RUS)
21. Couchez G. 1996. Procédure civil. 9-e éd. Dalloz, Paris, p. 86. (FRANC)
22. Bogotov S., 1994. Justice in France. Moscow, Ed. "EAB" p. 44. (RUS)
23. The United States Constitution, 1987. Translation- R. Gachechiladze Tbilisi, 1995. . Ed. "GCI", a.3. (GEO)
24. ed. Maklakov V.. 1997 Foreign Constitutional Law. Moscow, ed. Jurist, 31, 158, 218, 252. (GEO)
25. The Constitution of Georgia (amended and changes), Tbilisi, 1995. a. 86. matsne.gov.ge (GEO)
26. Bogotov S., 1994. Justice in France. Moscow, Ed. "EAB" p. 43. (RUS)
27. Romanov A., 2002. The legal system of England. Moscow, Ed. "Business", p.298. (RUS)